

матеріалів і технологій розширює виражальні можливості цього виду мистецтва. Подальші дослідження варто спрямувати на аналіз психологічного впливу рельєфної пластики на людину та розробку інтерактивних рішень, що поєднуюватимуть художню форму з мультимедійними технологіями.

Список використаних джерел

1. Логвін Г. Н. Українська декоративна пластика. К.: Мистецтво, 1981. - 256 с.
2. Мазур О. В. Сучасні тенденції використання рельєфної пластики в інтер'єрі. *Дизайн і мистецтво*. 2021. №2. С. 45–51.
3. Прус В. О. Інноваційні матеріали у декоративно-прикладному мистецтві. *Вісник ХДАДМ*. 2020. №4. С. 112–119.
4. Вакар К. Д. Світлотінь у дизайні інтер'єрів: художні та технічні аспекти. *Архітектурний вісник*. 2019. №3. С. 87–93.
5. Repin V., Johnson L. Relief Art in Contemporary Interiors. *Journal of Interior Design*. 2022. Vol. 47(1). P. 35–48.
6. Smith J. 3D Printing in Decorative Arts: Bas-relief Applications. // *Design Studies*. 2021. Vol. 42. P. 102–115.
7. Зузяк Т.П., Кізім С.С., Марущак О.В., Соловей В.В. Графічна діяльність у професійній підготовці здобувачів вищої освіти з декоративного мистецтва засобами цифрових технологій. *Мистецтво в культурі сучасності: теорія та практика навчання: Збірник наукових праць*. Вінниця, 2024. Вип. 4 С. 52-59. [https://doi.org/10.31652/3041-1017-2024\(4\)-07](https://doi.org/10.31652/3041-1017-2024(4)-07)

УДК 745.5''20'':7.031.1''636''

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-PIATE-2025.5.03>

Бабчук Ю. М.

*доктор філософії, старший викладач
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна
e-mail: babchuk@vspu.edu.ua*

Чадюк Г. Ф.

*майстер виробничого навчання
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна
e-mail: gallinkachaduk@gmail.com*

Каплична К. С.

*здобувач вищої освіти
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна
e-mail: k.kaplychna@gmail.com*

ВІТРАЖНИЙ РОЗПИС У СТИЛІ ТРИПІЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ: СИНТЕЗ ПРАДАВНІХ ОРНАМЕНТІВ ТА СУЧАСНИХ ХУДОЖНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У статті розглянуто особливості вітражного розпису у стилі трипільської культури як засобу синтезу традиційних орнаментальних мотивів та сучасних художніх технологій. Досліджено символіку трипільського розпису, його кольорову гаму та композиційні принципи, що можуть бути адаптовані у техніці вітражного розпису. Проаналізовано можливості поєднання традиційних стилістичних прийомів із новітніми матеріалами та техніками. Визначено перспективи використання вітражного розпису у стилі трипільської культури у сучасному етно дизайні.

Ключові слова: вітражний розпис, трипільська культура, орнамент, символіка, декоративне мистецтво, сучасні технології, етнодизайн.

Abstract. The article examines the features of stained glass painting in the style of Trypillya culture as a means of synthesizing traditional ornamental motifs and modern artistic technologies. The symbolism of Trypillya painting, its color scheme and compositional principles that can be adapted in the stained glass painting technique are studied. The possibilities of combining traditional stylistic techniques with the latest materials and techniques are analyzed. The prospects for using stained glass painting in the style of Trypillya culture in modern ethno design are determined.

Keywords: stained glass painting, Trypillian culture, ornament, symbolism, decorative art, modern technologies, ethnodesign.

Трипільська культура, що існувала на теренах сучасної України в IV–III тис. до н.е., залишила унікальний спадок орнаментального мистецтва. Її символіка, зокрема спіралі, меандри, кола та стилізовані зооморфні й антропоморфні зображення, відображали світогляд стародавніх землеробських спільнот. Водночас сучасні художні технології відкривають нові можливості для збереження та переосмислення культурної спадщини, зокрема через техніку вітражного розпису.

Вітражний розпис як спосіб декорування скла поєднує традиції та сучасність, дозволяючи інтегрувати елементи трипільського орнаменту у сучасний мистецький простір. Синтез давніх мотивів із новітніми технологіями, такими як УФ-друк, фюзинг та лаково-контурна техніка, сприяє створенню художніх творів, що не лише відображають автентичну символіку, а й набувають нових естетичних і функціональних якостей.

Трипільська культура є одним із найяскравіших феноменів первісного мистецтва, що сформував багатий візуальний код через систему символів та орнаментальних мотивів. Їхня естетична та сакральна функція була тісно пов'язана з космогонічними уявленнями трипільців, їхнім світосприйняттям та ритуальними практиками.

Основні символи трипільської орнаментики включають:

- спіраль – уособлює вічний рух, динаміку Всесвіту, переродження та безкінечний цикл життя;
- меандр – символізує плинність часу, водну стихію та зміну сезонів;
- коло – знакове відображення сонячної енергії, вищого божественного начала та захисного оберіга;
- зигзаги та хвилясті лінії – асоціюються з водою, родючістю, стихією дощу та змінами в природі;
- ромб із крапками – символізує засіяне поле, землеробську культуру та жіноче начало;
- зооморфні образи – найчастіше зображали биків, змій та птахів, що уособлювали чоловічу силу, мудрість, оновлення та зв'язок із духовним світом.

Орнаментальні композиції трипільської культури здебільшого розміщувалися на керамічних виробах, ритуальних предметах та розписах стін жител, утворюючи складну систему знаків, що передавала знання про Всесвіт [4].

Вітражне мистецтво, що ґрунтується на роботі з кольоровим світлом і прозорими поверхнями, відкриває широкі можливості для адаптації трипільських символів у сучасному декоративному мистецтві. Його художня специфіка дозволяє переосмислювати давні орнаментальні системи через світло, колір та текстурні ефекти.

Інтеграція трипільської орнаментики у вітражний розпис базується на таких підходах:

- трансформація традиційних трипільських мотивів у графічні схеми, що відповідають принципам вітражного мистецтва;
- використання традиційних кольорів трипільської кераміки (теракотового, чорного, білого, жовтого, охристого) у поєднанні з сучасними скляними емалями та пігментами.
- створення композицій, що взаємодіють із природним чи штучним освітленням, підсилюючи символічне навантаження трипільських знаків.
- застосування сучасних технік (контурний розпис, фюзинг, гравірування, матування, УФ-друк), що дозволяють створювати складні вітражні зображення на основі трипільських орнаментів.

Вітражне мистецтво дозволяє створювати багаточарові образи, які можуть передавати глибший рівень семантичного навантаження. Так, спіраль у вітражі може змінювати своє значення залежно від інтенсивності світла, тоді як меандровий орнамент – підкреслювати динаміку руху.

Колір у трипільському мистецтві відігравав важливу роль, не лише підкреслюючи декоративні якості орнаменту, а й маючи символічне значення. Трипільці використовували природні пігменти, що давали характерні відтінки, які можна класифікувати за трьома основними групами:

- Червоний (теракотовий, охристий) – символ вогню, сонця, життєвої енергії та родючості. Отримувався з мінеральних сполук заліза.
- Чорний – уособлював силу, землю, захист, а також магічний зв'язок із предками. Виготовлявся з вугілля або оксидів марганцю. Цей колір структурує композицію, створює глибину та акцентує увагу на ключових елементах
- Білий – асоціювався з чистотою, світлом, сакральністю. Зазвичай наносився у вигляді ліній або фону, підкреслюючи ритміку орнаменту та додаючи легкості композиції.

Ці кольори гармонійно поєднувалися у трипільському розписі, створюючи чітку контрастну композицію, що підсилювала сприйняття орнаментальних символів [5].

Сучасне вітражне мистецтво відкриває широкі можливості для адаптації традиційних трипільських кольорових рішень. Завдяки використанню скляних емалей, тонованого скла та різних технік обробки (фьюзинг, контурний розпис, піскоструминне матування) художники можуть відтворювати давні мотиви у сучасному контексті [2].

Виокремлюємо основні принципи адаптації трипільської палітри у вітражі:

1. Колористична гармонія – поєднання червоного, чорного та білого для створення контрастних і виразних композицій.
2. Ефект натуральності – використання напівпрозорих відтінків, що нагадують природні мінеральні фарби трипільців.
3. Світлова взаємодія – завдяки особливостям скла кольори можуть змінюватися залежно від інтенсивності освітлення, що надає композиціям динамічного ефекту.
4. Текстурна гра – застосування матового та глянцевого скла для імітації фактури трипільської кераміки.

Традиційне вітражне мистецтво, яке розвивалося протягом століть, вирізнялося витонченістю кольорового скла, складною технологією виготовлення та тонким художнім підходом до композиції. У класичних вітражах зображення були розбиті на невеликі сегменти, об'єднані металевими вставками (сварками), що надавали виробам архітектурної значущості. Така техніка дозволяла створювати яскраві композиції з релігійними або історичними сюжетами, а колір скла підпорядковувався певним канонам.

Інтерпретація традиційної стилістики в сучасному вітражному мистецтві потребує адаптації до нових умов, матеріалів і художніх вимог. Однак багато

художників прагнуть зберегти характерну для класичних вітражів комбінацію кольору, світла та тіні, комбінуючи її з новітніми технологіями розпису на склі.

Імітація класичних вітражів у сучасних художніх практиках дозволяє зберегти традиційні елементи стилістики, але з використанням новітніх технологічних досягнень. Зокрема, замість важких металевих вставок можуть використовуватися спеціальні прозорі контури або тоновані скла з технікою фьюзингу, що надає виробу легкості та естетичної динаміки.

Змішування різних технік розпису на склі дозволяє значно розширити творчі можливості художника та урізноманітнити результат. Поєднання класичних технік (як-от контурний розпис) з сучасними методами (наприклад, нанесення емалей, гравірування, виведення під трафарет) дозволяє створити унікальні ефекти, що є характерними для модерністських вітражів. Це дає можливість надавати сучасним вітражам вигляду, який балансуватиме між класичними традиціями та інноваційним підходом [1].

Експерименти з фактурою вітражного скла є важливим напрямком у розвитку сучасного вітражного мистецтва. Замість рівних поверхонь скла, художники починають застосовувати фактурні техніки (гравірування, тиснення, матування скла, імітація старовини) що дозволяють створювати унікальні ефекти світла і тіні.

Трипільська культура залишила значний спадок, який не тільки впливає на дослідження історії та археології, але й активно використовується в сучасному етнічному дизайні.

Роль трипільських мотивів у формуванні сучасного етнічного дизайну полягає в їх здатності бути не лише важливим елементом культурної спадщини, а й джерелом натхнення для новаторських дизайнерських рішень, які поєднують традиції та інновації. Трипільські орнаменти, з їх глибоким символізмом, геометричними формами та природними мотивами, активно інтегруються в сучасні стилі, зберігаючи зв'язок з історичними коренями, водночас пристосовуючись до нових матеріалів і технологій. Це дозволяє створювати об'єкти, що мають не лише естетичну цінність, але й глибокий культурний зміст, який відображає гармонію між минулим і сучасним, сприяючи формуванню сучасного етнічного дизайну, що є водночас виразом національної ідентичності та частиною глобальних дизайнерських тенденцій [3].

Висновки. Вітражний розпис у стилі трипільської культури, що поєднує прадавні орнаменти з сучасними художніми технологіями, є виразом синтезу традиційного мистецтва та інноваційних підходів у створенні художніх творів. Збереження та адаптація трипільських символів, таких як геометричні мотиви, знаки, що виражають природні цикли і духовні уявлення, у контексті сучасного вітражного мистецтва дозволяють не тільки відновити культурну спадщину, а й розширити можливості художнього вираження. Використання новітніх матеріалів і технологій у поєднанні з прадавніми орнаментами відкриває нові горизонти для творчості, даючи можливість створювати не лише естетично цінні, але й глибоко символічні мистецькі твори, що зберігають зв'язок між минулим та майбутнім.

Таким чином, цей синтез сприяє розвитку сучасного етнічного дизайну, підтримує інтерес до національних традицій і дозволяє глибше усвідомити значення культурної спадщини в контексті сучасного мистецтва.

Список використаних джерел:

1. Алексеева А. Ю., Жилінська М. О., Підручний В. М., Бабчук Ю. М. Роль вітражного мистецтва у сучасному дизайні інтер'єру. Science and innovation of modern world. Proceedings of the 6th International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. London, United Kingdom. 2023. Pp. 21-27 URL: <https://sci-conf.com.ua/vi-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-science-and-innovation-of-modern-world-23-25-02-2023-london-velikobritaniya-arhiv/>.
2. Бабчук Ю.М., Ганзій Н.В., Жилінська М.О. Вітражне мистецтво: традиції та інновації в сучасному інтер'єрному дизайні. Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць / О.В. Марущак (голова) та [ін.]. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2024. Вип. 7. С. 325-328.
3. Швець О. А. Коломієць Д.І. Бабчук Ю.М. Синтез мистецтва і дизайну. Мистецтво в культурі сучасності: теорія та практика навчання: збірник наукових праць. 2024. Вип. 4. С. 8-16.
4. Касьян Т., Сіра О., Куколь С. Особливості орнаментів трипільської культури. Вісімдесят шості економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки. Культурологія: Міжнародна мультидисциплінарна наукова інтернет-конференція 2024.С. 143–147.
5. Сім чудес Трипільської культури. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/trypilska-kultura-ukrayina/31078240.html12>
6. Марущак О., Зузяк Т., Соловей В., Кізім С. Синергія цифрових технологій та засобів національного орнаменту у формуванні естетичних уявлень фахівців культури та мистецтва. Актуальні питання у сучасній науці. 2023. № 9(15). С. 770-781. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-9\(15\)-770-781](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-9(15)-770-781)